

**ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ ЛОВЛЯ –
 ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО
 ДЕРЖАВНОГО МЕДИЧНОГО ІНСТИТУТУ**
Тарас БОЙЧУК, Антоній МОЙСЕЙ

ВДНЗ України "Буковинський державний медичний
 університет", Чернівці (Україна)
 rector@bsmu.edu.ua ; antoniimoisei@bsmu.edu.ua

**DMITRIY SERGEYEVICH LOVLYA
 IS ONE OF THE FOUNDERS OF THE CHERNIVTSI STATE
 MEDICAL INSTITUTE**

Taras BOYCHUK, Antoniy MOYSEY
 Higher State Educational Establishment of Ukraine
 «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi (Ukraine),
 ORCID ID: 0000-0001-5295-2271 RESEARCHER ID S-5261-2016

Бойчук Тарас, Мойсей Антоній, Дмитрій Сергеевич Ловля – один из основателей Черновицкого государственного медицинского института. Статья посвящена биографии и трудовому пути Дмитрия Сергеевича Ловли, директора Харьковского медицинского института (1929-1937 гг.), директора Черновицкого медицинского института (1945-1951), эпидемиолога, кандидата медицинских наук, доцента. Несмотря на значительное количество литературы о нем, время работы в Черновцах слабо изучено. Особое внимание уделено периоду работы на должности директора Черновицкого медицинститута, что ставит его в ряд деятелей, которые сыграли значительную роль в основании и становлении названного учебного заведения. В связи с 75-летием БГМУ считаем целесообразным напомнить студентам и молодому поколению преподавателей и ученых нашего вуза о деятельности предшественников с целью воспитать чувство общности интересов всех поколений, которые учили и учились в нашем университете. Данная работа продолжает серию статей, посвященных истории БГМУ. В этом и заключается **актуальность** исследования. **Новизна** статьи состоит в том, что впервые на основе архивных материалов детально раскрывается период работы Д. Ловли в Черновцах. **Методика работы:** исторический метод помог накопить первичные данные, полученные из архивных, библиографических источников, мемуарной литературы, исследовать логику поведения изучаемого человека на протяжении всего жизненного пути. На этапе создания фактической базы применялся эмпирический метод исследования. Для решения конкретных задач в статье использовались общенаучные методы сравнения, анализа и синтеза. **Выводы.** За пять лет деятельности Д. Ловли на посту директора ЧГМИ он показал себя человеком системным, целеустремленным, трудолюбивым, преданным выбранному делу. Его менеджерская деятельность позволила сформировать коллектив высококвалифицированных преподавателей и ученых, наладить стабильную работу кафедр, справиться с неотложными хозяйственными проблемами. Период директорства Д. Ловли – это время завершения процесса основания института и перехода к стабильной работе по подготовке специалистов лечебного дела, крайне необходимых в трудную послевоенную пору.

Ключевые слова: Буковинский государственный медицинский университет, Д.С. Ловля, директор Черновицкого медицинститута, директор Харьковского медицинститута.

Вступ. У буремний воєнний 1944 рік у Чернівцях на базі 2-го Київського медінституту заснований новий медичний інститут. Умови становлення вищого навчального закладу були надзвичайно складними. Крім матеріально-побутових проблем, інститут потерпав від постійної ротації кадрів. Це стосувалось і керівного складу. Протягом 1944-1945 н.р. в інституті помінялись два директори. Перед початком нового 1945-1946 н.р. керівником ЧДМІ був призначений Ловля Дмитро Сергійович, який за роки перебування на цій посаді зумів завершити процес заснування вишу і стабілізувати ситуацію на всіх ділянках його робо-

ти. На нашу думку, за ці заслуги його можна вважати одним із засновників нашої Альма-матер, тому він вартий того, аби його життєвий шлях і трудова діяльність стали відомі широкому загалу.

Актуальність дослідження. З нагоди 75-річчя з дня заснування БДМУ вважаємо доцільним нагадати студентам і молодій генерації викладачів та науковців закладу про діяльність попередників з метою виховання почуття спільності інтересів усіх поколінь, які навчали і навчалися у нашому університеті. Наукова розвідка продовжує цикл статей, присвячених історії БДМУ¹.

¹ Bojchuk T.M., Moisey A.A. «Zasnuvannya Cherniveczkogo derzhavnogo medychnogo instytutu (1944–1946)» [Foundation of Chernivtsi State Medical Institute (1944-1946)], *Bukovynskij medychnyj visnyk* [Bukovinian Medical Bulletin], 2015, N. 4 (76), R. 19, P. 242–272 [in Ukrainian]; Bojchuk T.M., Moisey A.A. «Istoriya ta perspektyvy rozvytku kafedry suspilnyh nauk ta ukrajinovnavstva» [History and Prospects of Development of Department of Social Sciences and Ukrainian studies], *Aktualni pytannya suspilnyh nauk ta istoriyi medycyny*. *Spilnyj ukrajinсько-румунський науковий журнал* [Current issues of social sciences and history of medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal], 2014, N. 1, P. 7–18 [in Ukrainian]; Bojchuk T.M., Moisey A.A. «Pershi kroky v organizaciyi diyalnosti Cherniveczkogo derzhavnogo medychnogo instytutu (1946–1951)» [The first steps in the organization of Chernivtsi State Medical Institute (1946-1951)], *Bukovynskij medychnyj visnyk* [Bukovinian Medical Bulletin], 2016, N. 2 (78), R. 20, P. 241–267 [in Ukrainian]; Bojchuk T.M., Moisey A.A. «Organizaciya naukovoї diyalnosti Cherniveczkogo derzhavnogo medychnogo instytutu u 1944–1954 rr.» [Organization science of Chernivtsi State Medical Institute in 1944-1954 years], *Aktualni pytannya suspilnyh nauk ta istoriyi medycyny* [Current issues of social sciences and history of medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal], Seriya "Istoriya medycyny", Chernivtsy–Suchava, 2016, N. 2 (10), P. 7–23 [in Ukrainian]; Bojchuk T.M., Moisey A.A. «Uchast' spivrobotnykiv Cherniveczkogo derzhavnogo medychnogo instytutu v likvidaciyi vognyshh zobnoyi endemiyi na terytoriyi Cherniveczkoyi oblasti (1945–1949)» [Participation of employees of Chernivtsi State Medical Institute in eliminating pockets of endemic goitre in the Chernivtsi region (1945-1949)], *Aktualni pytannya suspilnyh nauk ta istoriyi medycyny* [Current issues of social sciences and history of medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal], Seriya "Istoriya medycyny", Chernivtsy–Suchava, 2016, N. 3 (11), P. 6–24 [in Ukrainian];

Методика роботи. Історичний метод сприяв накопиченню первинних даних, отриманих з архівних, бібліографічних фондів, мемуарної літератури, у відстеженні логіки поведінки досліджуваної особи протягом всього життєвого шляху. На етапі створення фактологічної бази застосовувався метод емпіричного дослідження. Для розв'язання конкретних завдань у статті використано загальнонаукові методи: порівняння, аналізу і синтезу.

Постановка проблеми. Історія вищого навчального закладу – це історія людей, які заснували його, сприяли подальшому розвитку, а також студентів, які ставали тут спеціалістами певного профілю. Серед них постать директора є визначальною. Від його менеджерських здібностей, фахової майстерності, стилю роботи залежать ділова атмосфера, манера спілкування, навіть певна ментальна настанова під час трудової діяльності колективу. Тому вивчення життєвого шляху і трудової діяльності керівників нашого закладу вважаємо важливим. На жаль, в історіографічній літературі, присвяченій Д. Ловлі, краще висвітлено харківський період його діяльності, а період директорства в Чернівецькому медінституті відображений вкрай схематично. Для розкриття цього періоду нам довелося скористатися архівними матеріалами і мемуарною літературою.

Джерельна база. Виклад основного матеріалу, який відноситься до чернівецького періоду життя і роботи Д.С. Ловлі, ґрунтується на матеріалах фондів Державного архіву Чернівецької області (ДАЧО), Наукового архіву Буковинського державного медичного університету (НА БДМУ). Розкрити стиль керівництва Д. Ловлі Чернівецьким медінститутом нам допоміг аналіз книг наказів 1945-1950 років, які висвітлюють основні проблемні питання під час становлення закладу як медичного вишу. Протоколи засідань вченої ради інституту, звіти, фінансові плани, листування з вищими інституціями піднімають на поверхню повсякденні проблеми, які доводилося вирішувати колективу під керівництвом Д. Ловлі. Листування з колегами і студентами з Харкова, Оренбурга та Чернівців збагачує наші знання про нього як про людину і керівника. Інформація, яка стосувалася його трудового шляху, зафіксована в трудовому списку і трудовій книжці, в автобіографії, в особовому листку з обліку кадрів, що зберігаються у згаданих архівних фондах. Спогади одного зі студентів Іона Дегена розкривають атмосферу повоєнного медінституту, характеризують людські якості Дмитра Сергійовича та деяких викладачів.

Автори вдячні Ловлі Генрієті Данилівні, колишній співробітниці кафедри очних хвороб БДМУ (невістка

Д.С. Ловлі), за передані фотоматеріали, які стосуються особистого життя директора ЧДМІ.

Окремо відзначимо **матеріали особового фонду Д.С. Ловлі (Р-2588, 10 од. зб., 1918-1955) ДАЧО**, частина фотододатків яких публікується вперше в цій роботі. Тут зберігаються автобіографія (1948 р.), диплом кандидата наук, атестат доцента, трудова книжка, характеристики, посвідчення про нагороду та медалі, вітальні адреси від співробітників, студентів тощо, копії Наказів МОЗ про його затвердження та звільнення від обов'язків директора ЧДМІ, анотації, рецензії та відгуки на дисертаційну роботу, листування, некрологи тощо. Важливе значення мають і фотоматеріали, що зберігаються в цьому фонді (7 од., 1935-1945 рр.): Д.С. Ловля – директор Харківського медичного інституту зі співробітниками (м. Харків, 1935 р.), директор Чернівецького медичного інституту на демонстрації в м. Чернівцях (б.д.), з колективом санбакінспекторату (м. Чкалов, 1944 р.), з санінспектором Чкаловської області (1944 р.), зі студентами (м. Чкалов, 1944 р.), з професором Фольбартом Г.В. (1945 р.).

Історіографія проблеми. Література, присвячена життєвому шляху і трудовій біографії Дмитра Сергійовича Ловлі, пов'язана в основному з його перебуванням на посаді директора Харківського медичного інституту (1929-1937 рр.). 1969 року у «Нарисах історії Харківського медичного інституту» період директорства Д.С. Ловлі описує Жаннета Миколаївна Перцева. У 2005 р. в «Історії ХДМУ. 200 років» на основі архівних і музейних матеріалів (накази, листи професорів на підтримку заарештованого директора) вона поглиблює дослідження про нього, вимальовуючи його «портрет». Чернівецький період роботи Д.С. Ловлі не входив у коло її інтересів, він представлений доволі схематично². У Чернівцях постає одного із засновників ЧДМІ з'явилася на сторінках колективної праці «Історія медицини Буковини» 1999 р., однак біографічні дані про Д.С. Ловлю вкрай неповні, навіть дата вступу на посаду названа неправильно³. Коротка біографічна довідка про Д.С. Ловлю включена в історію БДМУ, яка вийшла з нагоди 70-річчя закладу у 2014 р.⁴. Період арешту Д.С. Ловлі і його захисту колективом Харківського медінституту дотично відображений у статті К. Амосової, присвяченій «великому терору» 1936-1938 рр.⁵, але цей трагічний період його життя детальніше описаний у матеріалі В. Осиковської⁶. У статті В.І. Цимбал, директора наукової бібліотеки БДМУ, період становлення медінституту в Чернівцях представлений низкою знакових фігур, таких як С. Савенко, М. Туркевич, М. Новіков, Л. Теодор, Н. Шінкерман,

Boychuk T.M., Moyssey A.A. «Uchast' spivrobotnykiv Cherniveckzogo derzhavnogo medychnogo instytutu v likvidaciyi vognish skimo-venerichnih hvorob na terytoriyi Cherniveckzoyi oblasti» [Uchast' spivrobotnykiv Cherniveckzogo derzhavnogo medychnogo instytutu v likvidaciyi vognish skimo-venerichnih hvorob na terytoriyi Cherniveckzoyi oblasti], *Aktualni pytannya suspilnyh nauk ta istoriyi medycyny* [Current issues of social sciences and history of medicine. Joint Ukrainian-Romanian scientific journal], Series "Historical sciences", Chernivtsy–Suchava, 2017, N. 2 (14), P. 8–19 [in Ukrainian].

² Pertseva J.M. «Lovlia Dmytro Serghiyovich» [«Lovlia Dmytro Serghiyovich»], *Istoria HDMU. 200 rokiv* [History of KSMU. 200 years old], Harkiv, Kontrast, 2005, P. 714–717 [in Ukrainian].

³ Kobylanskyi S.D., Pishak V.P., Drobnis B. I. *Istoriia medytsyny Bukovyny. Tsyfry i fakty* [History of medical services in Bukovina. Figures and facts], Chernivtsi: Medakademiia, 1999, P. 173 [in Ukrainian].

⁴ *Istoriia i sohodennia (do 70-richchia BDMU)* [History and Present (to the 70th anniversary of the BSMU)], Chernivtsi: BDMU, 2014 [in Ukrainian].

⁵ Amosova K. «Velykyi teror» 1936-1938 rokiv sered akademichnoi spilnoty Kyivskoho medychnoho universytetu [“The Great Terror” of 1936-1938 among the academic community of the Kiev Medical University], *Chastyna 1*, URL: nmu.ua/nmu-175/kateryna-amosova-velykyj-teror-1936-38-rokiv-sered-akademichnoyi-spilnoty-kyivskogo-medychnogo-universytetu-chastynah [in Ukrainian].

⁶ Osikovska V. «Lovlia Dmytro Serhiiovych» [«Lovlia Dmytro Serhiiovych»], *Ukrainski likari: bibliogr. dovidn.* [Ukrainian doctors: bibliographer. directory.], Ya. Hanitkevych, P. Pundii, Lviv, 2008, Kn. 3, P. 321 [in Ukrainian].

С. Закривидорога, Г. Калина, Н. Щупак, Б. Радзіховський та ін. У цьому матеріалі знайшлося місце й для Д. Ловлі: акцентовано увагу на тому, що авторитет Дмитра Сергійовича притягував до Буковини науковців з Харкова⁷. Варто відзначити вдалу вибірку матеріалів про Дмитра Ловлю на сайті наукової бібліотеки БДМУ, де розміщені основні дати його життя, кроки поступу, наукова діяльність, описаний стан справ у період заснування інституту, наводяться повні тексти статей про нього, подана бібліографія⁸. Найбільшою за обсягом є стаття про Д.С. Ловлю, опублікована в бібліографічному покажчику «Засновники кафедр – корифеї науки БДМУ» (2015). Але в ній, на жаль, як у інших подібних матеріалах, краще висвітлений харківський період роботи Дмитра Сергійовича, а чернівецький період поданий схематично.

Метою дослідження є розкриття життєвого шляху одного із засновників нашого навчального закладу Ловлі Дмитра Сергійовича з поглибленим вивченням періоду його роботи на посаді директора Чернівецького державного медичного інституту (1945-1951 рр.).

Основна частина. Дмитро Ловля народився 8 листопада 1895 року в селі Рамешки Тверського повіту Тверської губернії в багатодітній сім'ї (8 дітей), яка за соціальним станом належала до селян, але займалася торгівлею. На той період у Рамешках проживало приблизно 400 чоловік, з яких 100 осіб перебували на заробітках.

З 1878 року в Рамешках діяло двокласне училище, яке під час навчання маленького Дмитра стало земською трьохкласною школою. Тут він отримав перші шкільні знання. З 1906 р. Д. Ловля продовжив навчання в Тверській класичній чоловічій гімназії⁹ (до речі, в 1908 р. цей навчальний заклад закінчив Андрій Туполев – відомий авіаконструктор). Тут він, навчаючись 8 років, отримав хорошу підготовку з гуманітарних та природничих наук. У 1914 р. Д. Ловля успішно закінчив гімназію.

У тому ж році він вступив до медичного факультету Імператорського Московського університету, який після реорганізації в 1917 р. ввійшов до складу Московського державного університету. Для отримання звання лікаря за 5 років необхідно було пройти 10 навчальних семестрів і здати державний іспит перед спеціальною екзаменаційною комісією. Але в період Першої світової війни, коли спалахнули тяжкі епідемії висипного тифу та «іспанського грипу», професори, викладачі і студенти медичного факультету активно брали участь у боротьбі з цими хворобами; студенти працювали санітарами, дезінфекторами, медбратами і медсестрами на евакуаційних пунктах московських вокзалів, у військових і цивільних висипнотифозних госпіталях. У 1916 році Дмитро Ловля, будучи студентом, влаштується на роботу середнім медичним працівником в евакогоспіталь Москва – Лефортово. Ж. Перцева стверджувала, що в цей період він займався революційною діяльністю¹⁰, проте цей факт не доведено.

У 1918 році, залишивши навчання в університеті,

Д. Ловля повернувся в м. Твер, де працював інструктором з питань позашкільної освіти у губнаросвіті та міськнаросвіті. 1919 року поїхав у м. Зміїв Харківської губернії, де певний час також працював інструктором у повітовому комітеті наросвіті.

Наприкінці травня 1919 року контрнаступ Добровольчої армії на Донбасі переріс у наступ на Москву, у ході якого 20 червня Зміїв зайняли війська А.І. Денікіна (Збройні сили Півдня Росії). Д. Ловля добровільно вступає до партизанського загону, який був організований у м. Зміїв. Незабаром цей загін увійшов до складу 365 стрілецького радянського полку. Після вирішальної Орловсько-Кромської битви (вересень-жовтень 1919 року) прибічники Білого руху були розгромлені, і вже наприкінці грудня на Зміївщині було відновлено радянську владу.

Таким чином Д. Ловля став військовослужбовцем Червоної армії. Він служив фельдшером 3 батальйону у складі 365 стрілецького полку, тимчасово виконував обов'язки старшого полкового лікаря. У цей період (жовтень 1919 р.) він вступає в більшовицьку партію (РКП(б)), згодом був призначений комісаром санітарної частини 122 бригади, відтак воєнкомом 102 дивізійного госпіталю, воєнкомом санчастини 41 стрілецької робітничої дивізії. Після розформування цього військового підрозділу Д. Ловля був переведений до санчастини 44 стрілецької дивізії.

У зв'язку з бажанням продовжити навчання він був переведений у Київ політичним інспектором окружного санітарного управління (КОВСУ), де у 1921 р. йому вдалося поновитися у Київському державному медінституті. Д. Ловля продовжує працювати в КОВСУ, потім завідувачем Київського окрздоров'я (1923 р.), завідувачем Волинського губздоров'я (1924 р., Житомир). З огляду на необхідність підготовки лікарських кадрів, уряд, починаючи з 1920 року, створював при вишах короткострокові підготовчі курси для робітників. Уже 1925 року в Україні при всіх чотирьох медичних інститутах працювало по одному робітфаку¹¹. У 1925 році Д. Ловля працює деканом робітфаку Київського інституту наросвіті. У цьому ж році він закінчив повний курс навчання в Київському медичному інституті. Після закінчення п'ятого курсу студенти обов'язково повинні були пройти річне практичне стажування, а потім уже захищати дипломну роботу. Але бурхлива трудова діяльність настільки захоплює молодого лікаря (1926 р. – головний лікар 2-ї робітничої Київської лікарні; 1927 р. він працює інспектором Київського облздоров'я за сумісництвом, стає головним лікарем Київської швидкої допомоги; 1928 р. – завідувачем 1-ї Одеської залізничної лікарні), що дипломну роботу на тему «Поліжничка допомога в м. Києві та Київській окрузі» захищає тільки у 1928 році та отримує кваліфікацію лікаря¹².

У листопаді 1926 року Д. Ловля звертається на кафедру теоретичної медицини Київського медичного інституту з проханням прийняти його до аспірантури для розробки теми в галузі соціальної гігієни, додаючи рекомендацію

⁷ Tsymbal V.I. «Pamiataiemo nashykh vchyteliv!» [“We remember our teachers!”], *Neonatolohiia, khirurgiia ta perynatalna medytsyna* [Neonatology, Surgery and Perinatal Medicine], 2015, N 2 (16), T. V, P. 1–4 [in Ukrainian].

⁸ Koryfei nauky. Lovlia Dmytro Serhiiiovych [Coryphaeus of Science. Lovlia Dmytro Serhiiiovych], BDMU, Naukova biblioteka [Scientific Library], URL: <http://medlib.bsmu.edu.ua/lovlya-dmytro-sergijovych> [in Ukrainian].

⁹ Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti (DACHO) [State Archives of Chernivtsi region], Fond № 2588, Opys 1, Spr. 1, Ark. 1 [in Russian].

¹⁰ Pertseva J. M. «Lovlia Dmytro Serghiyovich» [«Lovlia Dmytro Serhiiiovych»], URL: mognovse.ru/vis-lovlya-dmitrij-sergeevich.html [in Ukrainian].

¹¹ Tkachenko I. V. Pidhotovka medychnykh pratsivnykiv v Ukraini u 20-kh rr. XX st. [Education of medical workers in Ukraine in the 20's years of the 20th century.], URL: www.rusnauka.com [in Ukrainian].

¹² DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 3, Ark.1 [in Russian].

У листопаді 1926 року Д. Ловля звертається на кафедру теоретичної медицини Київського медичного інституту з проханням прийняти його до аспірантури для розробки теми в галузі соціальної гігієни, додаючи рекомендацію професора С.С. Когана. У 1929 році в житті та трудовій біографії Д.С. Ловлі починається новий етап. За рекомендацією ЦК КП(б)У 16 вересня він призначений на посаду директора Харківського медичного інституту, на якій пропрацював 8 років. Д.С. Ловля прийшов в інститут у непростий час. З 1920 по 1929 рік у цьому вищому навчальному закладі змінилося 8 директорів. Зі свідчень представників Наркомздор'я України, професорів і співпрацівників інституту, організаційна робота у виші була на низькому рівні, педагогічний процес розвивався хаотично, були відсутні наукова і навчальна частини як спеціальні відділи, застаріле обладнання і апаратура кафедр зводили нанівещь спроби побудувати адекватну методичну чи наукову роботу. Система керівництва інститутом була порушена, дисципліна у професорсько-викладацькому середовищі, як і серед студентів, була на низькому рівні¹³.

Труднощі Дмитро Сергійович переборював у властивому йому стилі: через самоорганізацію, встановлення дисципліни, відновлення системи керівництва колективом, залучення великої кількості людей до організації роботи інституту, коректне ставлення до колег, справедливість у розв'язанні конфліктних ситуацій. Як зазначає більшість дослідників його біографії, через п'ять років його керівництва в ХМІ значно зміцнилась матеріально-технічна база закладу, методична робота підтягнулась до кращих зразків того часу. Іноді в інституті перевірялись і вводились нові методи викладання. Колектив став оцінювати методику роботи зі студентами за ефективністю засвоєння навчальних дисциплін. Так, професура, очолювана директором, єдина зі всіх вишів Харкова змогла відкинути насаджену тоді згори бригадно-лабораторну систему, яка нівелювала особисту зацікавленість студента в отриманні міцних знань. Навчальні програми, видані Наркоматом охорони здоров'я, були розроблені кафедрами ХМІ. У методкомісіях Наркомату та науковій раді професура Харківського медичного інституту відігравала визначальну роль. У 1930-1931 н.р. єдиний медінститут мав три факультети: лікувально-профілактичний, санітарно-гігієнічний і охматдит (охорона материнства і дитинства). У 1932-1933 н.р. санітарно-гігієнічний і психоневрологічний факультети стають самостійними інститутами. На базі ХМІ та 2-ї Радянської лікарні у 1931 р. утворюється новий вищий навчальний заклад – Харківський медичний виробничий інститут. Кращі матеріальні умови дають можливість збільшувати кількість студентів. У 1935 р. у Харківському медичному інституті на трьох факультетах навчалось 2359 студентів, крім того, діяло 5 робітфаків. Існувало 58 кафедр, на яких працювало 58 професорів, 35 доцентів та 278 асистентів. Серед професорсько-викладацького складу був один академік, 2 члени-кореспонденти Академії наук, 3 заслужені діячі науки і 3 заслужені професори.

У 1935 році Харківський медичний інститут під керівництвом Д.С. Ловлі був визнаний кращим серед медичних вишів України. 26 грудня 1935 р. розпорядженням Народного комісаріату охорони здоров'я №13079 до 125-го ювілею ХМІ Д. Ловлі оголошена щира подяка, вручена почесна грамота НКОЗ і подарований легковий автомо-

біль¹⁴.

У 1934 році, з нагоди 5-річчя роботи Д. Ловлі на посаді директора ХМІ, колектив інституту підготував вітальний лист, підписаний 134 професорами і викладачами. У ньому було написано: «Вельмишановний і любий Дмитре Сергійовичу! Минуло п'ять років Вашої роботи в ХМІ. Підбиваючи підсумки, колектив професорів і викладачів вважає за свій обов'язок відзначити, що ці роки – роки цілої низки реформ та змін вищої медичної освіти в нашому інституті, завдяки Вашому керівництву, пройшли з безумовною ефективністю». У листі підкреслювались якості, властиві директору, важливі для цілісного розуміння особистості Дмитра Ловлі як організатора навчального закладу. Серед них: наполегливість у досягненні позитивних результатів, ентузіазм, продуманість кроків. Він, на думку підписантів, зумів залучити до організаційно-методичної роботи та керівництва інститутом найширші кола професорів та викладачів. Відзначали його тактовність, легкість у спілкуванні, підтримку колег. (Цей лист був переданий разом з іншими матеріалами у Військову комісію Верховного Суду СРСР (голова Ульянов) у 1939 р.)¹⁵.

Розміщена на сайті бібліотеки БДМУ вибірка витягів з наказів, підписаних директором ХМІ Д.С. Ловлею, надає нам можливість відчутти прагнення створити колектив одностайних, об'єднаний спільними інтересами.

1930 р. *Колектив ХМІ бере участь у будівництві одного з первенців п'ятирічки – Харківського тракторного заводу, надсилаючи на суботники сотні студентів, професорів і викладачів. У складі ХМІ утворюється 4-й психоневрологічний факультет.*

21 серпня 1930 р. *У зв'язку з тим, що з нового навчального року книгозбірня ХМІ постачатиме підручники для студентів, платня за користування книжками із бібліотеки ХМІ скасовується, але за несвоєчасне повернення книжок накладається штраф у розмірі 3 коп. за добу на студента і 8 коп. за добу на викладача.*

У Харкові відбувся IV Український з'їзд хірургів, на якому програмним питанням було переливання крові. З доповіддю виступив професор В.М. Шаповал.

24 серпня 1931 р. *У зв'язку з епідемією черевного тифу і на підставі постанови надзвичайної комісії в справі боротьби з епідеміями, всіх студентів ХМІ, які на той час перебували в Харкові, мобілізовано для боротьби з епідеміями, 25.08 о 9.00 годині ранку вони повинні прибути до помічника директора інституту т. Сухарева для одержання призначень.*

Студенти, що перейшли на IV курс, повинні прибути до інституту не пізніше 1-го вересня для направлення в Донбас для участі в роботах по боротьбі з епідеміями.

1 січня 1932 р. (орфографія збережена. – Авт.). *1-го грудня 1931 р. завдяки енергійній роботі робітників кафедри Нормальної анатомії під керівництвом заслуженого професора Воробйова і безпосередньої його участі, відкрито Музей «Становлення людини» для масового відвідування робітниками м. Харкова. Слід відмітити як найкращих ударників, які приклали велику творчу ініціативу організації цього музею, заслуженого професора Воробйова, лікарів Синельникова та Іванова, з технічного персоналу Бурсу і Столярову. По доповіді тов. Канторовича С.І. (нарком охорони здоров'я УРСР – П.Ж.) з погодженням міського*

¹³ Pertseva J.M. «Lovlia Dmytro Serghiyovich» ..., op. cit. [in Ukrainian].

¹⁴ ДАСНО, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 4, Ark. 5 [in Russian].

¹⁵ ДАСНО, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 7, Ark. 2–4 [in Russian].

комітету спілки ухвалили:

Всьому колективу кафедри «Нормальної анатомії» за цю велику корисну для Радянського Союзу роботу від імені Дирекції і організації медичного інституту винести щире подяку і преміювати заслуженого професора Воробйова, видати премію в 5 т. карбованців, Синельникову та Іванову надати путівку безкоштовно в будинок відпочинку санаторного типу, Бурсі та Столяровій по одному зимовому пальто і по одній парі черевик з калошами, тов. Веретельникову – шкряну куртку і пару чобіт.

1934 р. ХМІ делегував на Всеукраїнську конференцію молодих учених 18 кандидатів наук. В інституті створена перша кафедра дитячої хірургії, організатором і завідувачем якої став професор С.Л. Мінкін.

Оголошення по інституту: 29 червня об 11 годині дня в хімкорпусі відбудуться загальні збори всього колективу ХМІ, на яких будуть підбиті підсумки навчального року, підсумки соцзмагання в III турі та буде проведено премювання кращого факультету, кафедри, кращих професорів, викладачів, студентів, робітників і службовців.

30 червня зранку весь колектив інституту святкує закінчення навчального року в лісопарку¹⁶.

Але «великий терор», розгорнутий сталінським режимом проти свого народу, не оминув і медичну спільноту. Був засуджений київський професор Д. Плетньов, заарештований С.І. Сапронов, директор 2-го Київського медичного інституту, страчений його заступник, хірург П.І. Шашко, засуджений директор Вінницького медичного інституту Г.Д. Брілліант разом із дружиною Г.Д. Брілліант-Гутберг, лікарем-офтальмологом¹⁷.

Переслідування не оминули і Д. Ловлю. У 1935-1936 роках почастишали перевірки та стягнення по партійній лінії. У 1935 році він отримав від партійної комісії (комісії партійного контролю) догану «за притуплення пильності»¹⁸.

Через донос Д.С. Ловля був заарештований 1 жовтня 1937 року секретним політичним відділом УДБ УНКВС у Харківській області як учасник української контрреволюційної націоналістично-терористичної організації (статті 54 8, 54-11 КК УРСР). Ця стаття Карного кодексу УРСР, затвердженого ЦИК УРСР 1927 року, відповідала відомій 58 ст. Карного кодексу РРФСР і мала назву «контрреволюційні злочини». Звинувачений був етапований до Київської в'язниці, до 28 лютого 1938 року перебував під слідством УДБ НКВС УРСР, пізніше його повернули до Харкова і утримували під вартою у в'язницях № 5, 6. Військовою колегією Верховного Суду СРСР 21 жовтня 1938 року за статтями 54-7, 20-54-8, 54-11 КК УРСР він був засуджений на 12 років ув'язнення з поразкою у правах на 5 років і конфіскацією особистого майна. Термін покарання відбував у Північсхідтабі НКВС на копальні Верхньо-Оротуканського району Колимського округу Хабаровського краю. Пленумом Верховного Суду СРСР 31

грудня 1939 року вирок від 21 жовтня 1938 року був скасований, справу направлено на дорозслідування; постановою міськвідділу НКВС м. Харкова від 22 березня 1940 року справу припинено за відсутністю складу злочину (стаття 4 п. «д» КПК УРСР) зі звільненням з-під варти, поверненням документів і конфіскованого майна¹⁹.

У звільненні Дмитра Сергійовича з ув'язнення значну роль відіграв колектив Харківського медичного інституту, який проявив рідкісну для того часу мужність у захисті свого директора. До Військової комісії Верховного Суду були відправлені листи на його захист, між якими і вітальний лист 1934 року, підписаний 134 професорами і викладачами вишу. Заслужений діяч науки, член-кореспондент УАН, професор В.П. Протопопов у листі писав: «Я працюю професором, завідувачем кафедри психіатрії в І-му ХМІ з 1923 року і можу достатньо об'єктивно сказати, що стан Інституту з часу призначення директором Д.С. Ловлі змінився на краще. За час моєї роботи в Інституті – це був 5-й директор, і з його прибуттям стало зрозуміло, що на чолі закладу стоїть справжній принциповий, турботливий керівник. Незважаючи на його відносну молодість, він зміг швидко ввійти у курс справ, згуртувати персонал і завоювати симпатії, повагу та набутти авторитету як серед викладачів, так і учнів. Під його керівництвом Інститут змінився...»²⁰.

«...Він вів жорстоку боротьбу з недисциплінованістю і розхлябаністю в студентському середовищі, які були особливо у 1931-1933 рр. ...» (проф. Н.М. Фрішман).

«Завдячуючи рішучому спротиву Д.С. Ловлі, що викликало чимало нарікань, Харківський медичний інститут виявився єдиним вишем в Харкові, в якому не була введена навчальна бригадно-лабораторна система...» (проф. Е.А. Фінкельштейн).

«...І треба сказати, що, хоча мені не раз доводилось сперечатися з ним з питань медосвіти, він як директор медінституту був завжди чесний і принциповий...» (проф. І.І. Файншміт).

«...у діях Д.С. Ловлі вбачалось постійне бажання і намагання зробити все, що тільки можливо, щоб наш інститут зростав, щоб підготовка кадрів покращилась...» (проф. Н.Н. Бокариус)²¹.

Звільнений з Північсхідтабу 8 червня 1940 року Д.С. Ловля працював асистентом кафедри мікробіології ХМІ. З початком Великої Вітчизняної війни з інституту на фронт були призвані 232 співробітники, на фронт пішли і студенти випускних курсів ХМІ, 150 слухачів військово-медичного факультету після 4-го курсу. У вересні 1941 р. Дмитро Сергійович евакуювався разом з інститутом у м. Чкалов (Оренбург), де так само працював на кафедрі. Співробітники інституту продовжували готувати медичні кадри, тепер уже для фронту. На базі інституту в Чкалові працювали військово-медичне училище, курси удосконалення лікарів і фельдшерів, а також курси медсестер²².

¹⁶ Khronyka zhyzny medytsynskoho fakulteta Kharkovskoho unyversyteta (1805–1920), Kharkovskyykh medakademyi (1920–1921), instytutu (1921–1994) unyversyteta (1994–2003) [The Chronicle of the Life of Kharkiv Medical University (1805-1920), Kharkiv Medical Academy (1920-1921), Institute (1921-1994) University (1994-2003)], URL: <http://medlib.bsmu.edu.ua/lovlya-dmytro-sergijovych> [in Russian].

¹⁷ Amosova K. «Velykyi teror» 1936-1938 rokiv sered akademichnoi spilnoty Kyivskoho medychnoho unyversytetu. Chastyna 1. [The Great Teror 1936–1938 was founded in the middle of the academic community of the Kivskokho Medical University. Part 1], URL: <http://nmu.ua/nmu-175/kateryna-amosova-velykyj-teror-1936-38-rokiv-sered-akademichnoyi-spilnoty-kyivskogo-medychnogo-unyversytetu-chastyna> [in Ukrainian].

¹⁸ ДАЧНО, Фонд N 2588, Оп.1, Spr. 1, Ark. 2 [in Russian].

¹⁹ Osikovska V. «Lovlia Dmytro Serhiiovych» op. cit., URL: https://updoc.site/download/5ae19b23db1ba_pdf [in Ukrainian].

²⁰ ДАЧНО, Фонд N 2588, Оп.1, Spr. 1, Arc. 4, 5 [in Russian].

²¹ Pertseva J.M. «Lovlia Dmytro Serghiyovich» ..., op. cit., P. 1 [in Ukrainian].

²² Ibidem.

Завдяки співробітникам ХМІ, обком Червоного Хреста за роки війни підготував 3946 медсестер, 7961 санітарну дружинницю, 854 санітари²³. Лише за 1941 рік до Чкаловської області було евакуйовано майже 90 великих підприємств та близько 250 тис. осіб²⁴. Ці обставини вкрай негативно вплинули на епідеміологічний стан області. Згідно з даними дисертації Д.С. Ловлі, вже у листопаді 1941 р. захворюваність на висипний тиф зростає у 3,5 рази порівняно з 1940 роком, а у грудні – у 10 разів. У 1942 році порівняно з 1940 р. у Чкаловській області захворюваність на висипний тиф зростає у 52 рази, а порівняно з 1941 р. – у 15 разів²⁵.

Крім викладацької роботи, в цей час Д. Ловля виконує обов'язки головного державного санітарного лікаря Чкаловської області. Згодом, за рішенням бюро обкому партії, Д.С. Ловля був направлений на роботу в обласне управління охорони здоров'я на посаду завідувача санітарно-епідеміологічного відділу. За час його координації протиепідемічною роботою захворюваність на висипний тиф значно скоротилась.

На цій посаді він також координував дослідження нового специфічного захворювання, яке спостерігалось в краї, – септичної ангіни. В одній із газетних статей «Наступ на смерть» професор З. Гуревич описував цю роботу. Він стверджував, що нове захворювання часто призводило до летальних наслідків, помирали цілі сім'ї. Д. Ловля долучив до дослідження хвороби спеціалістів ХМІ та Чкаловського інституту епідеміології та мікробіології (ЧІЕМ). Проводячи тисячі досліджень крові, експерименти над тваринами, вчені змогли виявити причину хвороби: вживання в їжу хліба з проса, яке перезимувало в полі. Вони також запропонували ефективну систему лікування септичної ангіни. Автор підкреслював, що радянські лікарі спростували міф німецьких медиків про невиліковність цього захворювання²⁶.

Своїм ставленням до роботи і до людей Дмитро Сергійович вкотре завоював симпатію і любов тих, з ким контактував у цей час. У серпні 1944 р. при реєвакції він отримав листа від науковців ЧІЕМ, в якому вони висловлювали вдячність за увагу до інституту. «Завжди наполегливий і по-більшовицьки прямий, знаючий і люблячий свою роботу, – писали вони, – Ви для нас були прикладом лікаря – громадського діяча, борця за охорону здоров'я радянських людей...»²⁷.

У вересні 1944 року Д. Ловля реєвакувався до Харкова, де впродовж року працював асистентом кафедри мікробіології й одночасно обласним державним санітарним інспектором.

1946 року Дмитро Сергійович був нагороджений медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.».

У серпні 1945 року рішенням ЦК КП(б)У був направ-

лений у м. Чернівці директором медичного інституту. Зачислений на посаду за призначенням Міністерства охорони здоров'я (Наказ №75 від 20.07.1945 р.), за сумісництвом працював асистентом кафедри мікробіології до 25 квітня 1948 року. Таким чином, Д.С. Ловля на момент призначення директором Чернівецького медінституту був майже 50-річним чоловіком зі стажем роботи 25 років і 8 місяців. До того він 8 років пропрацював директором ХМІ. Тобто стиль роботи керівника великого колективу був уже сформований. Д. С. Ловля, як доводять досліджені документи, був людиною системною, відданою своїй роботі, трудолюбивою. І хоча він мав діяти в руслі жорстких тоталітарних правил життя і праці, в його стилі роботи проявляються риси демократизму, товариської підтримки і гострого відчуття справедливості, благородства. Його енергія притягувала, він залучав до розв'язання завдань інституту велику кількість людей, і в цьому процесі формувался колектив однодумців.

Д.С. Ловля не був першим директором Чернівецького медінституту. До нього на цій посаді працювали Є.І. Кефелі і Г.А. Лічман. У цей період був покладений початок формуванню професорсько-викладацького складу, теоретичних та клінічних кафедр, налагодженню діяльності клінік, відбувається координація співпраці з лікувальними закладами, заснована бібліотека та ін. Але до створення сприятливих умов роботи було ще дуже далеко.

Д.С. Ловля не був першим директором Чернівецького медінституту. До нього на цій посаді працювали Є.І. Кефелі і Г.А. Лічман. У цей період був покладений початок формуванню професорсько-викладацького складу, теоретичних та клінічних кафедр, налагодженню діяльності клінік, відбувається координація співпраці з лікувальними закладами, заснована бібліотека та ін. Але до створення сприятливих умов роботи було ще дуже далеко.

Нагальне питання, з яким стикнувся новий директор, – це заготівля дров для опалення гуртожитків, теоретичних корпусів та квартир співробітників інституту. Вже 1 вересня 1945 р. з'являється наказ про необхідні заходи для вивезення дров із с. Чудей Глибоцького району, 19 вересня директор командирє 11 студентів 1-го курсу в Кельменецький район для заготівлі й вивозу дров. У листопаді, відповідно до наказу, директора підбиваються підсумки операції з вивезення лісу з району. Такий стиль роботи, коли після кожного наказу узагальнюється процес виконання, деталізує особистий внесок кожного (подяку виносили хорошим працівникам, стягнення – недбайливим). Саме такий підхід до роботи притаманний Д.С. Ловлі протягом усіх років його роботи на цій посаді. 17 лютого 1947 р. в одному з наказів

²³ Kaspruk L.Y., Lebedeva Y.V. «Stanovlenye u razvytye sredneho medytsynskoho personala v Orenburhskoi oblasti» ["Formation and development of average medical staff in Orenburg region"], Problemy sotsyalnoi hyhyeny, zdravookhraneniya i istoryy medytsyny [Problems of social innovation, health care and medical history], 2014, N 5, T. 22, P. 61–63 [in Russian].

²⁴ Lokomotyv A. Orenburg i Chkalovskaia oblasti v pervyi god Velykoi Otechestvennoi voyny [Orenburg and Chkalov region in the first year of the Great Patriotic War], URL: <https://www.ural56.ru/news/568149> [in Russian].

²⁵ Lovlia D. S. Medyko-sanytarne orhanyzatsii v borbe za lykvydatsiyu vysypnogo tyfa v peryod Velykoi Otechestvennoi voyny i v poslevoennyye gody v Chkalovskoi, Kharkovskoi i Chernovytskoi oblastiakh SSSR [Medical and sanitary organs in the struggle for lictisation of typhoid fever in the period of the Great Patriotic War and in the post-war years in Chkalovskoye, Karlovskoi and Chernivtsi region of the USSR]. DySSERTatsiya na soyskanye stepeny kandydata medytsynskikh nauk, Chernovtsy [Thesis for the degree of candidate of medical sciences], 1948, P. 33–34 [in Russian].

²⁶ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 5, Ark. 2 [in Russian].

²⁷ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 5, Ark. 6 [in Russian].

²⁸ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 4, Ark. 18–20 [in Russian].

²⁹ DACHO, Fond N P-3, Op. 2, Spr. 753 [in Russian].

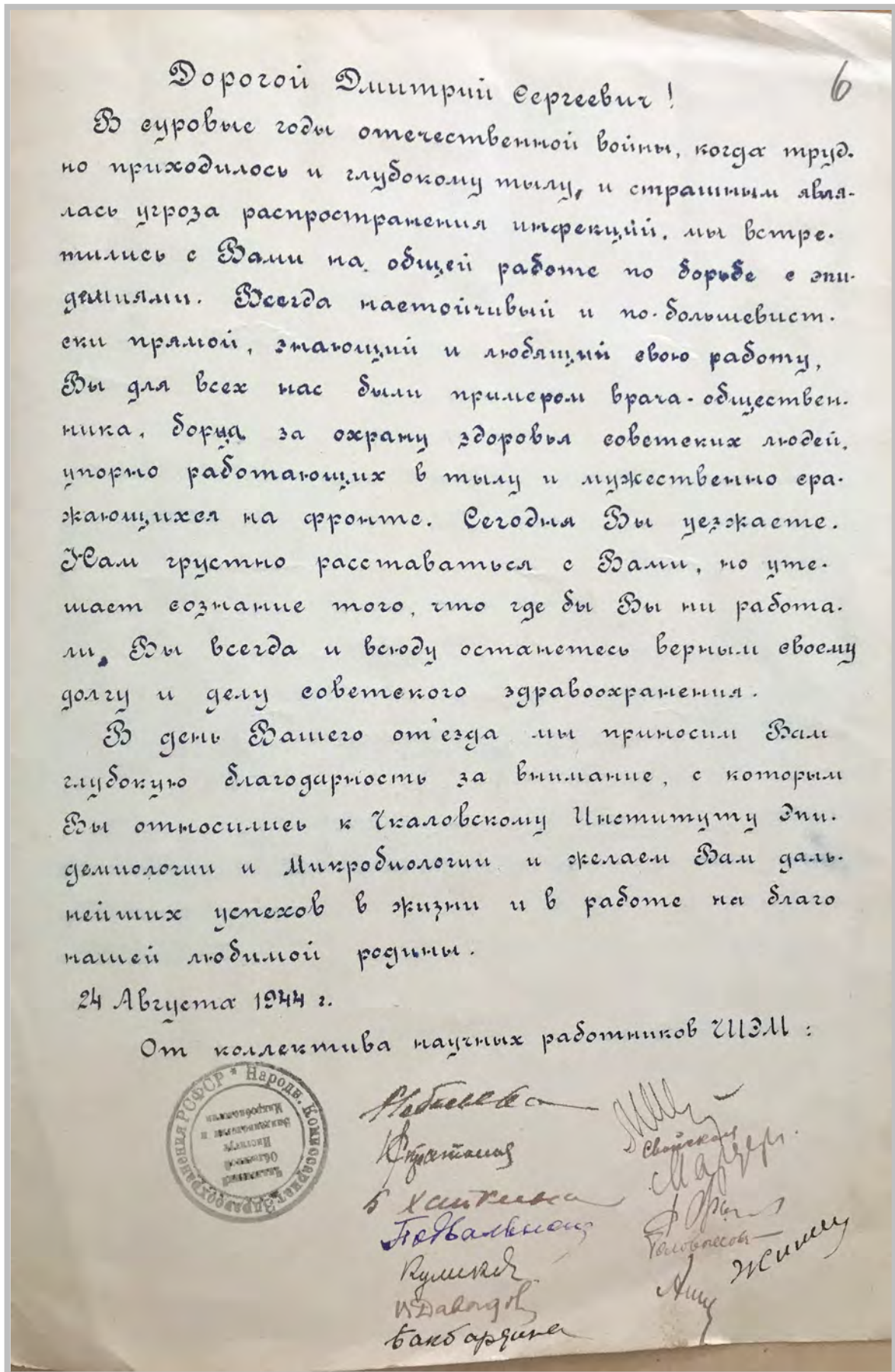
Фото Д.С. Ловлі 1928 р. зі свідoctва про проходження іспиту при кваліфікаційній комісії Київського державного медінституту

Д.С. Ловля – директор Чернівецького державного медінституту (архів Г.Д. Ловлі)

Д.С. Ловля з сім'єю. 1949 р. (архів Г.Д. Ловлі)

Лист-подяка Д.С. Ловлі від колишніх співробітників Чкаловського інституту епідеміології і мікробіології. 1944 р. (фонди ДАЧО)

Комиссия

Автобиография.

Родился в 1895 г. в семье лесника в с. Романки, Могилевской губернии, ныне Калининской обл. Родители мои по сословной принадлежности, занимались торговлей. Закончил школу в с. Романки (зачислен) в 1906 г., окончил высшее образование в 1906 г. в Могилевском классическом гимназическом училище (класс) окончил в 1914 г. и в том же году поступил в Московский университет, но медицинское образование. В 1916 г., будучи студентом, поступил на работу в Уведомительный отдел - Москва, Лодыгинское, где работал средним мед. работником. В 1918 году воевал в Могилеве и принимал участие в Обл. карательном (убийственном) и Лодыгинском, работал там в качестве вырешителя по выемке документов.

В 1919 г. переехал в г. Звенигород, Харьковская губ. и Карповка (бывш. 2-й класс) работал в уездном карательном управлении - выемочный отдел.

При приближении немецких войск вернулся в Звенигород.

Уривок з автобіографії Д.С. Ловлі. 1948 р. (фонди ДАЧО)

Экз. № _____ 4

МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ СССР

ПРИКАЗ № 1882/к

Гор. Москва 13 декабря 1946 г.

Утвердить тов. ЛОВЛЯ Дмитрия Сергеевича директором Черновицкого Медицинского института.

Министр Высшего Образования СССР (С. Кафтанов)

Разослать: Ин-ту, т. Ловля Д.С., Мин. Госконтроля СССР, ГУМУЗ Мин. Здр. СССР, УВМУЗ Мин. Здр. СССР, УВШ при Совете Министров СССР, отделу мед. вузов, отделу учета.

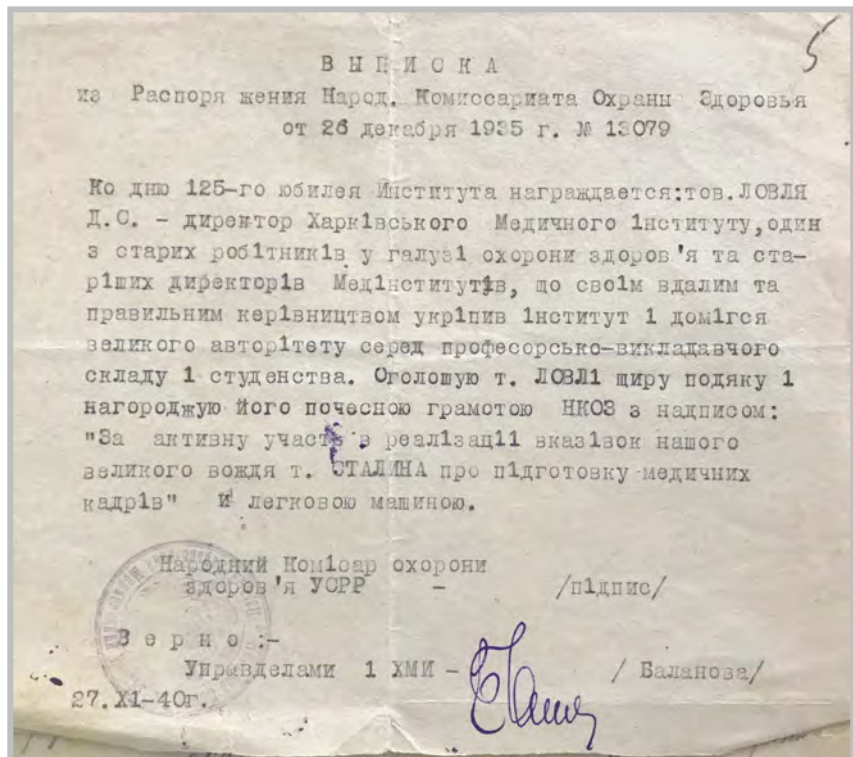
Подлинный приказ хранится в Управлении кадров Министерства высшего образования СССР.

Верно-инспектор по учету номенклатурных работников. мпп-711

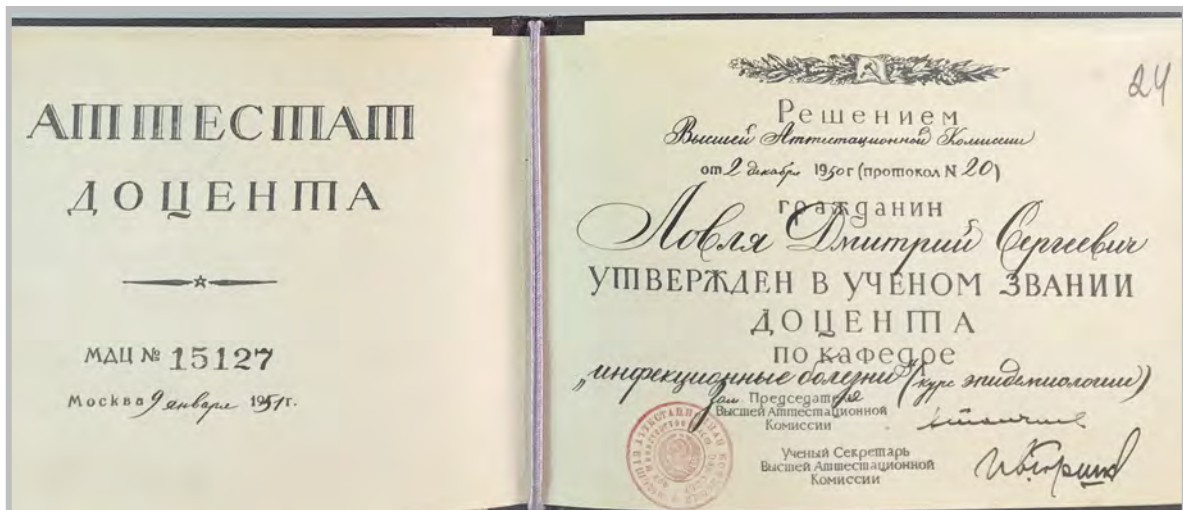
В. С. Сергеева

Наказ Міністерства вищої освіти СРСР про призначення Д.С. Ловлі директором ЧДМІ. 1946 р. (фонди ДАЧО)

Виписка
з Розпорядження НКОЗ
УРСР про нагородження
Д.С. Ловлі. 1935 р.

Диплом кандидата наук. 1950 р. (фонди ДАЧО)

Атестат доцента. 1951 р. (фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля – директор Харківського медінституту. 1935 р. (фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля зі співробітниками Чернівецького державного медінституту
(фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля з проф. Фольбартом. 1945 р. (фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля з друзями та учнями (м. Чкалов, 1944 р.). (фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля санітар. інспектор (м. Чкалов, 1944 р.) (Фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля з колективом інституту (м. Чкалов, 1944 р.) (Фонди ДАЧО)

Д.С. Ловля дає розпорядження ввести систему спостереження за виконанням своїх доручень в адміністративно-господарській частині. Забезпечення дровами (бо вугілля вони отримували через міську владу в Чернівцях) стає для директора медінституту постійною турботою (у жовтні 1945 р. він командує т. Гайдученка у с. Чудей для заготівлі, дає йому 4 тис. крб для розрахунку з селянами, які працювали на вивозі); він переймається роботою студентів на лісозаводі; за відвантаження вугілля – подяка студентам і видача їм ордерів на отримання промислових товарів; така ж постійна увага до цього питання відстежується у книгах наказів за 1947 рік. Директору вдається вибудувати систему роботи, суть якої полягала в тому, що дрова вивозили з найближчих лісосік, що давало економію за рахунок транспортних затрат. Студенти систематично брали участь у заготівлі і вивозі дров. Ремонт машин інституту відбувався зусиллями колективу. Згодом з'явився графік роботи студентів на лісозаготівлі з нормами виробітку, затвердженими наказом директора ЧДМІ. Якість їхньої роботи постійно перевірялась. Накази директора демонструють особистісний підхід до працівників. Кожен етап аналізували – старанним студентам виголошували подяку, їх преміювали промисловими талонами, недбалих примушували повторно виконати роботу. Могли застосувати і більш жорсткі методи стягнення.

Вся ця робота, як і та, що виконувалась у підсобному господарстві, на суботниках і недільниках з прибирання корпусів і гуртожитків, на спортивних змаганнях тощо повинна була виховати риси колективізму, відчуття спільних інтересів колективу. Найбільше обурення викликав у Дмитра Сергійовича випадок, коли двоє студентів відмовились їхати на протиепідемічну практику до Рівненської області, а хотіли залишитися в Чернівцях, щоб заробити грошей. У наказі він писав: «На моє запитання, як може майбутній лікар так відноситися до важливого державного завдання – ліквідації епідемічного захворювання, студент Ф. відповів: «Там я буду допомагати чужим, а тут родина може загинути». Директор інституту кваліфікував таку позицію студентів як антирадянську, антигромадську і антинародну»³⁰.

Ведення підсобного господарства (75 га) теж завдало чимало клопотів директорові ЧДМІ. Воно розташовувалося на відстані 17 км від міста у с. Чорнівка. Там було засіяно зернові культури, соняшник, посаджено картоплю, овочі тощо. Однак через засуху та погану організацію роботи у перші роки ЧДМІ отримував дуже погані врожаї. З матеріалів міністерської перевірки (про готовність ЧДМІ до 1946-1947 н. р.), зокрема, дізнаємось про те, що отримано врожай вівса і ячменю 2 центнери з га, кукурудза засохла через несприятливі погодні умови, всі городні культури пропали від засухи, картопля та кормові коренеплоди вродили погано³¹. Станом на 1 серпня 1946 р. у господарстві нараховувалося 10 коней і пара волів. Інститут мав проблеми з транспортом. На його балансі було чотири вантажні автомашини, з яких три в неробочому стані, та одна ГАЗ (півторатонка), що працювала з великими перебоями через часті поломки. Це все призвело до того, що інститут не зміг забезпечити себе паливом. Так, замість 450 т вугілля завезено лише 70 т. З 900 складометрів дров,

заготовлених у Герцаївському районі, змогли завезти лише 230 складометрів через відсутність транспорту і бензину³². Дмитро Сергійович поставився до цієї роботи, як завжди, відповідально. Працівникам допомагали студенти, влітку створювалися додаткові бригади зі співробітників інституту. Директор опікувався такими проблемами: підготовка рамок для парників, заготівля фуражу для робочих тварин підсобного господарства (17.02.1947 р.), затвердження плану посіву у весняно-літню кампанію (8.03.47 р.), створення бригади співробітників інституту – добровольців для роботи в підсобному господарстві, охорона врожаю, здача державної поставки зерна, підготовка силосних ям, тари для засолювання овочів, розподіл овочів, масла для персоналу (8.07.1947 р.).

Аналіз книги наказів ЧДМІ за 1945-1950 рр. доводить плінність студентів, зумовлену тим, що більшість з них були не місцевими жителями, тому переводились в інші медичні вищі СРСР, багато студентів було відраховано через погане відвідування занять, за неуспішність у навчанні та ін. Д.С. Ловля боровся з недисциплінованістю студентів. Найчастіше траплялися такі порушення: систематичні пропуски занять, аморальні вчинки (вживання алкогольних напоїв, хуліганське поводження), неуспішність, порушення правил користування читальним залом бібліотеки, образа завідувача курсу, образа і побиття коменданта теоретичного корпусу, антисанітарія в гуртожитках. У холодну пору року був випадок, коли студент виніс із гуртожитку балку, часто використовували електричні опалювальні пристрої і навіть самовільно вмикали освітлення кімнат.

У характерному для Д. Ловлі стилі кожний випадок розбирався детально, за кожне порушення дисципліни наставало індивідуальне стягнення. Директора неприємно вразив випадок, коли один студент складав іспити за іншого. Так, в наказі №75 від 7.02. 1946 р. було зазначено, що одна студентка здала залік з анатомії за іншу. Директора обурило те, що це бачили майже всі студенти 1-го курсу, комсорг інституту, його заступник та інші. Комсорг навіть був присутній при переклеюванні фотографії в заліковій книжці. Висновок був такий: «Елементи морального розкладання є у більшості студентів 1 групи 1-го курсу, в тому числі у комсомольського ядра». Аналогічні випадки спостерігались і в інших групах. Директор розпорядився розформувати згадану групу, випадок обговорити на партійних та комсомольських зборах, і, хоча, на його думку, матеріали можна було передати в прокуратуру, він обмежився суворою доганою з попередженням.

Часто констатуюча частина його наказів про порушення студентів звучала більш загрозливо, ніж покарання. У цьому відстежується педагогічний підхід Д. Ловлі до студентів. Він завжди давав молодим людям шанс виправити свою поведінку. Д. Ловля був справедливим керівником: у разі аргументованого доказу невинуватості студента директор скасовував стягнення. Так відбулося у випадку, коли студент III курсу Шполянський прийшов у теоретичний корпус на вул. Масарика, 2 у неділю, образив та ударив коменданта корпусу. Наказом від 19.11.1946 р. його було відраховано з інституту. Але комітет комсомолу курсу заслухав Шполянського і по-

³⁰ Knyha nakaziv. Naukovyi arkhiv Bukovynskoho derzhavnoho medychnoho universytetu [Book of orders. Scientific archive of Bukovina State Medical University].

³¹ ДАСНО, Фонд N P-938, Оп. 1, Spr. 6, Ark. 1-2 [in Russian].

³² ДАСНО, Фонд N P-938, Оп. 1, Spr. 14, Ark. 59-60 [in Russian].

бачив ситуацію дещо з іншого ракурсу. Комсомольці засудили хуліганський вчинок студента, але взяли до уваги, що він був інвалідом війни, вчився на відмінно, і це був його перший проступок. Комітет комсомолу попросив директора інституту поновити Шполянського, при цьому звернули також увагу на брутальне поводження зі студентами коменданта корпусу і особливо його дружини. Д.С. Ловля поновив Шполянського в ЧДМІ³³.

Аналіз наказів директора ЧДМІ показав проблеми, які були нагальні на той час для колективу інституту. Час перебування на роботі був чітко зафіксований наказом від 29.03.1946 р. Періодично виконання цього наказу перевірялося. 4 травня 1947 р. за відсутність реєстрації у спеціальному зошиті ряд службовців отримали стягнення, одну особу було звільнено. Час від часу перевіряли роботу різних інститутських підрозділів. Уже восени 1945 р. при перевірці стану теоретичних кафедр на вул. Кірова, 7 та Театральній площі виявлено недопустимий санітарний стан більшості кафедр. Був даний строк і рекомендовані заходи для негайного виправлення ситуації. 17 лютого 1947 р. створено комісії для вивчення стану справ на хірургічній та терапевтичній кафедрах. У полі зору керівництва інституту було вивчення роботи асистентського складу, навчання ординаторів і аспірантів, що тоді викликало багато нарікань. 22 листопада того ж року створили комісію для перевірки акушерсько-гінекологічної клініки. Це було через рік після того, як у серпні 1946 року міністерська комісія перевіряла стан Чернівецького міського пологового будинку, бази акушерсько-гінекологічної кафедри (зав. проф. Венцківський) і виявила антисанітарний стан (пил, бруд, павутина, велика кількість мух, клопи, на ліжках хворі зберігали особисті речі і продукти харчування, брудна білизна дитячої палати лежала під столом тощо). Є накази (1.07.1946 р.), в яких покарали співробітників за недбалість щодо збереження документів. Негативне ставлення директора до сварок, до підриву трудової дисципліни добре проілюстровано низкою наказів про звільнення з роботи ініціаторів таких дій (напр., №87 від 4.07.1947 р.)³⁴.

Одночасно спостерігається повага Д. Ловлі до дисциплінованих і старанних працівників. Він не омине нагоди похвалити у наказах колектив і окремих співробітників за певні досягнення, на свята директор часто виголошував їм подяки, преміював. 25 березня 1947 р. у наказі з нагоди 30-річчя роботи на ниві лікарської, педагогічної, наукової і громадської діяльності відзначено Новікова Миколу Павловича, завідувача кафедри топографічної анатомії і оперативної хірургії, доцента кафедри загальної хірургії. З наказу дізнаємось, що Новіков М.П. почав працювати в ЧДМІ у березні 1946 року й був основним організатором кафедри топанатомії і оперативної хірургії. На той час кафедри не існувало, не було навіть приміщення, обладнання та наочних матеріалів. За рік йому вдалося організувати кафедру, забезпечити її устаткуванням, здійснювати педагогічний процес на високому рівні. Накази директора доводять його дбайливе ставлення до колег. У кінці 1945-1946 н.р. він

опікується виділенням 8-10 квартир (3-, 4-кімнатних) для приїжджих викладачів (наказ від 20.05.1946 р.). Наказом від 1 серпня 1947 р. дає розпорядження використовувати транспорт підсобного господарства для доставки овочів для службовців ЧМІ, причому їх продаж мали здійснювати за мінімальними цінами. 26.10.1947 р. директор розподіляє підлеглим олію, вироблену у підсобному господарстві зі свого соняшнику, в т.ч. на кафедрі фізіології, патфізіології і фармакології.

Як і в Харкові, так і в Чернівцях Дмитро Сергійович приділяє увагу підготовчим курсам. У кінці 1945-1946 н.р. він дав розпорядження, щоб представники інституту були присутні на іспитах підготовчих курсів (3.06.1946 р.). Прийом на курси проходить у грудні. Наприклад, наказом від 16 грудня 1946 р. директор зараховує слухачами підготовчих курсів 35 осіб, 24 особи зараховуються умовно до надання документів про середню освіту, 4 особам відмовлено. У наказі №86 від 3.07.1947 р. підбиваються підсумки цієї роботи: «Незважаючи на великі труднощі в роботі підготовчих курсів, – пише директор, – заняття в 3-тю зміну, часту відсутність світла, роботу викладачів за сумісництвом, різницю у підготовці учнів, – керівництво курсів і викладачі вчасно виконали навчальну програму і показали хороші результати».

Директор ЧДМІ підходив творчо і до вступної кампанії. Крім створення підготовчих курсів, популяризації знань про професію лікаря учням чернівецьких шкіл тощо, дирекція ЧДМІ організувала зустрічі-бесіди з випускниками середніх шкіл міста й області, в яких брали участь професори інституту; було проведено низку екскурсій для випускників середніх шкіл по кафедрах і лабораторіях вишу; у всі райкоми комсомолу західних областей УРСР, а також у всі школи були розіслані програми і правила прийому до вищого навчального закладу. Вже у лютому 1947 року Д.С. Ловля наказує дізнатися в облнаросвіти назви та адреси середніх шкіл, де в поточному році будуть випуски, і надіслати їм листа для того, щоб запросити учнів-випускників на навчання в медінститут. Така ж профорієнтаційна робота проводилась у Тернопільській і Рівненській областях. Ці заходи забезпечили значний приплив абітурієнтів.

Варто згадати й про постійну увагу Д. Ловлі до студентів, які брали активну участь у наукових конференціях. У 1947 році виходять накази (6 травня, 20 листопада), у яких директор відзначає кращі доповіді студентів, преміює їх книгами з інститутської бібліотеки³⁵.

За часів керівництва інститутом Д.С. Ловлі була організована система науково-дослідної роботи ЧДМІ, сформовані перші проблемні комісії, встановлений порядок затвердження комплексних наукових тем кафедр, планування і захисту дисертаційних робіт, були видані перші монографії співробітників та інститутські збірники наукових праць, студентське наукове товариство почало ефективно працювати, став системним процес закріплення за кафедрами аспірантів і клінічних ординаторів, були розширені матеріальна база і фонд бібліотеки ЧДМІ³⁶.

23 вересня 1949 р. Д.С. Ловля захистив кандидатсь-

³³ Knyha nakaziv. Naukovyi arkhiv Bukovynskoho derzhavnogo medychnoho universytetu [Book of orders. Scientific archive of Bukovina State Medical University].

³⁴ Ibidem.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Bojchuk T.M., Moysey A.A. «Organizaciya naukovoyi diyalnosti Cherniveczkogo derzhavnogo medychnogo instytutu ...», op. cit., P. 7–23 [in Ukrainian].

ку дисертацію в Київському медичному інституті імені академіка А. Богомольця. Матеріал для неї вчений прибирав під час роботи в різних областях Радянського Союзу. Тема дисертації «Медико-санітарні організації в боротьбі за ліквідацію висипного тифу в період Великої Вітчизняної війни і в повоєнні роки у Чкаловській, Харківській та Чернівецькій областях СРСР»³⁷. У роботі був здійснений порівняльний аналіз економіки і статистичних матеріалів із захворюваності висипним тифом населення трьох названих областей. У рецензії професор Коган С.С., в руслі ідеологічних штампів того часу, звернув увагу на те, що наукова робота доводила переваги планового соціалістичного господарства перед ринковою економікою в подоланні епідемій висипного тифу³⁸.

Дисертація складалася з 11 підрозділів: у них подана загальна характеристика кожної з трьох областей, науковий аналіз захворюваності на висипний тиф подавався як у ретроспективі, так і у визначеному хронологічними рамками дослідження періоді. Показано причину епідемічних спалахів висипного тифу в кожному окремому випадку. Основна методика дослідження зводиться до загальнонаукового методу емпіричного дослідження, загальнологічних методів аналізу, синтезу, аналогії, індукції. Автор осмислював рушійні сили, передумови, підстави та закономірності явища висипного тифу, порівнюючи їх у Чкаловській, Харківській та Чернівецькій областях. Це дослідження приводить дисертанта до висновків соціального значення.

Звісно, що політична специфіка повоєнного СРСР вимагає від автора «реверансів» у бік ідеологічної кон'юнктури. Він посилається на важливість промови академіка Лисенка, «захоплюється» «чудовою» роботою Н. Вознесенського про економіку СРСР під час війни, висловлює у висновках готовність виконувати вказівки товариша Сталіна. Але це зроблено побічно і ніяк не пов'язано з основною темою дисертації. Сама ж робота написана об'єктивно. Автор не приховує дані про епідемію тифу в Україні у 1920-1922 роках (як відомо, викликану голодом, що був наслідком реалізації більшовиками політики «воєнного комунізму»), ні про те, що «недорід» 1932 року в Україні призвів до значного зростання висипного тифу. Щодо Чернівецької області, то велику кількість смертей від тифу у 1947 році Д.С. Ловля пояснює неврожаєм і «пов'язаною з ним масовою дистрофією серед населення області»³⁹. Будучи впевненим у тому, що соціалістична планова система має переваги над приватно-капіталістичною у справі подолання епідемій, науковець не боїться визнати, що «окремі випадки ліквідації висипного тифу мають місце і в капіталістичних країнах, що, між іншим, не відносяться до колоній», наводячи як приклад Данію⁴⁰.

Емпіричний матеріал, який стосується Чернівецької області, охоплює статистичні дані, що відносяться до всіх районів північної частини Буковини. 1945 рік характеризується зростанням епідемії, найгірша ситуація була в Кельменецькому (397,5 хворих на 10 тис. населення) та Новоселицькому (333,2) районах без ураху-

вання міст. У м. Сторожинці зафіксовано 217,6 хворих на 10 тис. населення, а в Хотині – 120,2 на 10 тис. населення. Різке ж падіння цих показників у 1946 році викликало у дослідника великий сумнів щодо об'єктивності статистичних даних, тому він став більше довіряти результатам опитування, проведеного експедицією шкір-венеричної клініки Чернівецького медичного інституту у 1945-1946 роках (експедиція вивчала розповсюдження сверблячки, але паралельно опитувала населення про випадки захворюваності на висипний тиф). У кінці травня 1948 року експедиція ЧДМІ вивчала розповсюдження зобу в Сторожинецькому районі, одночасно проводили опитування про захворюваність на висипний тиф у найбільш благополучному цьому ж Сторожинецькому районі (1945 р. – 118,3; 1946 р. – 6,8) і найбільш неблагополучному місті Сторожинці. Члени експедиції досліднили 10 сіл району з кількістю населення 15183 особи й визначили показник захворюваності на тиф у 1944 і 1945 роках – він становив 730 хворих на 10000 населення. Наприклад, у селі Панка за 2 роки 28% населення перехворіло на тиф, у Старих Бросківцях – 9%, у Банилові – 600 осіб.

Говорячи про необхідні заходи для подолання епідемії висипного тифу (госпіталізація, оброблення ран, спостереження за вогнищем епідемії, мобілізація громадського активу), автор дисертації вказує на невідготовленість медичного персоналу до адекватної роботи у вогнищах епідемії у трьох досліджуваних областях. Д. Ловля знав це напевно, адже брав безпосередню участь у боротьбі з тифом у двох із них. Він наводить два приклади, коли лікаря і фельдшера засудили за надання медичної допомоги вдома хворим на висипний тиф: у селі Сату Марє Герцаївського р-ну і у м. Сторожинці⁴¹.

У 1950 р. Д.С. Ловлі було присвоєно звання доцента. У наказі №861-30 Міністерства охорони здоров'я УРСР від 18 листопада 1949 р. підкреслювалося, що згідно з поданням ЧДМІ та оголошеним конкурсом кандидат медичних наук Д.С. Ловля затверджувався на посаді доцента з епідеміології за сумісництвом на 0,5 ставки⁴². І дійсно, 5 жовтня 1949 р. у Чернівецькому медінституті відбулося засідання конкурсної комісії, на якій розглядали конкурсні матеріали на заміщення посади доцента з епідеміології. Були подані заявки Юрчака Ф.Ф. і Ловлі Д.С. Конкурсна комісія рекомендувала вченій раді обрати на цю посаду Ловлю Д.С. як фахівця з більшим досвідом роботи в галузі боротьби з епідеміями та з більшим педагогічним стажем⁴³.

Будучи директором інституту, Д.С. Ловля за сумісництвом працював на кафедрі інфекційних хвороб. Посада директора інституту у важкі повоєнні роки не давала можливості повноцінно займатися науковою роботою. За свідченням сучасників, він у першу чергу намагався дати можливість творити науку іншим. Так було у Харківському і в Чернівецькому медінститутах. А бути співавтором наукових робіт і винаходів, у виконанні яких він не брав безпосередньої участі, він не міг собі

³⁷ Lovlia D.S. Medyko-sanytarne orhanyzatsii v borbe ..., op. cit., P. 33–34.

³⁸ ДАСНО, Фонд N 2588, Оп.1, Spr. 3, Ark. 3–21.

³⁹ Lovlia D.S. Medyko-sanytarne orhanyzatsii v borbe ..., op. cit., P. 75.

⁴⁰ Ibidem, P. 13.

⁴¹ Ibidem, P. 73.

⁴² ДАСНО, Фонд N 2588, Оп.1, Spr. 3, Ark. 13.

⁴³ Ibidem, Ark. 221.

собі дозволити. Тому перелік його наукових робіт зовсім невеликий⁴⁴.

Повоєнний період, в якому Дмитру Сергійовичу довелося працювати директором Чернівецького медінституту, характеризувався політикою масових репресій у СРСР, і в Україні зокрема, проти творчої інтелігенції, новою ідеологічною кампанією з пошуками «ворогів народу» («ждановщина»). Панувала тотальна політизація навчального процесу. Наприклад, в одному з рішень засідання кафедри марксизму-ленінізму зафіксовано необхідність долучати працівників кафедри до обговорення і перегляду програм з біології та інших теоретичних медичних дисциплін⁴⁵. Тому, побувавши один раз у ролі «ворога народу», Д. Ловля мав бути дуже обережним в ідеологічній сфері роботи інституту. Його накази, які стосувалися проведення радянських свят (річниця Великої Жовтневої соціалістичної революції, 1 Травня, 8 Березня, річниця Радянської Армії) написані з особливою ретельністю, у цих святкуваннях брали участь всі студенти і весь персонал інституту. Така ж увага приділялась заходам, ініційованим ЦК КП(б), місцевими партійними органами, Міністерством охорони здоров'я. У звіті з приводу 5-річчя медінституту директор наголосив, що з 137 професорів і викладачів 22 вже закінчили навчання у вечірньому університеті марксизму-ленінізму, 47 навчалися на той час на другому курсі та 37 – на першому. Таким чином, директор запевняв партійне керівництво, що майже весь професорсько-викладацький склад інституту працює над підвищенням ідейно-теоретичного рівня⁴⁶. У наказах про спортивні змагання відчувається ентузіазм директора, його бажання підняти авторитет закладу в місті, області та на всеукраїнському рівні. Він проявляє велику турботу про студентів-спортсменів. Це підтверджують накази про покращення спортивної бази інституту, про підняття спортивної роботи на більш високий рівень.

Боротьба з космополітизмом, розгорнута в СРСР і, відповідно, в Україні, в період «ждановщини», супроводжувалась масовими репресіями проти єврейської інтелігенції: євреїв поголовно звільняли з освітніх закладів, наукових установ. Ця політика поставила перед Д. Ловлею як директором медінституту неймовірно складну проблему. Серед випускників інституту в 1946 році було 42% євреїв, у 1947 р. – 34,1%, в 1948 р. – 45,9%, 1949 р. – 26,7%, 1950 р. – 37,5%. У 1946-1947 н.р. в інституті навчалось 387 студентів єврейської націона-

льності, в 1947-1948 н.р. – 401 студент, у 1950-1951 – 307 студентів. Станом на 1 березня 1946 року 7 завідувачів кафедр, 8 доцентів, 42 асистенти були євреями. Це становило 34,5% від усього професорсько-викладацького складу інституту⁴⁷.

Директор інституту, старий більшовик, з одного боку, мав виконувати лінію партії в кадрових питаннях, а з другого, як людина інтелігентна і порядна розумів безглуздість і шкідливість таких рішень. Його порядність взяла гору над кон'юктурою. Він не став звільняти викладачів і студентів за національною ознакою. Це коштувало йому роботи і здоров'я. 30 березня 1948 року директор отримав догану від бюро обкому партії за кадрові недоопрацювання («за засмічування кадрів інституту») ⁴⁸. В інституті ширились чутки про те, що директор отримав догану за висування на здобуття Сталінської стипендії трьох студентів-євреїв. Після чергової догани за порушення політики у підборі кадрів у Дмитра Сергійовича стався інфаркт, і він за станом здоров'я подав у відставку⁴⁹. Архівні документи підтверджують той факт, що Д.С. Ловля був звільнений з посади директора ЧДМІ у зв'язку з хворобою і за власним бажанням 1 січня 1951 року⁵⁰. Ще до того, 28 листопада 1950 р. він був переведений на повну ставку доцента кафедри інфекційних хвороб⁵¹. З 19 грудня 1950 р. до 19 січня 1951 р. Дмитро Сергійович перебував на лікуванні в Києві в Інституті клінічної медицини згідно з розпорядженням Міністерства охорони здоров'я УРСР⁵². На початку 1950 року він також хворів⁵³. 15 серпня 1952 року Дмитро Сергійович був звільнений від обов'язків доцента кафедри інфекційних хвороб у зв'язку з виходом на пенсію⁵⁴.

Суха констатація пояснювальної записки фінансового звіту ЧДМІ за 1950 рік нагадує, який був реальний стан справ в інституті на завершення керівництва Д.С. Ловлі ЧДМІ. Інститут залишався з одним лікувальним факультетом. Навчальний процес проводився на 33-х кафедрах, з яких кафедра фізичного виховання і лікувальної фізкультури була відкрита в 1950 р. Кафедри інституту були розміщені в 4-х корпусах, які належали ЧДМІ. Клінічні кафедри розташовувались у різних лікарнях міста. У 1950 році інститут отримав дві нові клінічні бази для кафедри фізкультури і для кафедри оперативної хірургії. При інституті існувала наукова і навчальна бібліотека, яка в тому році налічувала 50000 книг. У студентських гуртожитках проживало близько 500 осіб. У 1950 р. один з гуртожитків був повернений міській

⁴⁴ Lovlia D.S. «Orhanyatsyia rodovspomozhenyia v g. Kyeve» [Organization of maternity care in the Kiev city], *Trudy 2-go Ukraynskoho syezda akushero-hynekologov v g. Kyeve* [Proceedings of the 2nd Ukrainian Congress of an obstetrician in Kiev] [in Russian]; Lovlia D.S. «Proshloe y nastoiashchee» [The Past and Current times], *125 let Kharkovskoho medytsynskogo instytutu (1810-1935)* [125 years of Kharkov Medical Institute (1810-1935)], Harkiv, 1935, P. 9–11 [in Russian]; Lovlia D.S. «125 let Kharkovskogo medytsynskogo instytutu» [125 years of Kharkov Medical Institute], *Vrachebnoe delo* [The Medicine], 1935, № 12, P. 963–968 [in Russian]; Lovlia D. S. «Kharkovskomu medytsynskomu instytutu – 125 let» [Kharkov Medical Institute is 125 years old], *Front nauky i tekhniky* [The Science and Technology front-page], 1935, № 11–12, P. 54–58 [in Russian]; Lovlia D.S. *Medyko-sanytarnye orhanyatsyy v borbe za lykvydat-syiu vysypnogo tyfa v Chkalovskoi, Kharkovskoi i Chernovytskoi oblastiakh v gody Velykoi Otechestvennoi voiny i poslevoennye gody* [Medical and sanitary organisations in the struggle for liquidation typhoid fever in Kharkiv region. Kharkiv and Schernovitsy areas during 2nd world war and post-war years], Chernyvtvy, 1949 [in Russian].

⁴⁵ DACHO, Fond N 938, Op.5, Spr. 356, Ark. 125 [in Russian].

⁴⁶ Lovlia D.S. "Piaty rokiv" [The five years], *Radiansika Bucovina* [The Soviet Bukovina], 1949, 02 oktiabria [in Ukrainian].

⁴⁷ Bojchuk T.M., Moysey A.A. Zasnuvannya Cherniveczkogo derzhavnogo medychnogo instytutu ..., op. cit., P. 272 [in Ukrainian].

⁴⁸ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 1, Ark. 2 [in Russian].

⁴⁹ Deghen Ion, *Portreti ucitelei: Lovlia D.S.* [The teacher's portrait], Teli-Aviv, 1992 [in Russian].

⁵⁰ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 4, Ark. 20 [in Russian].

⁵¹ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 3, Ark. 231 [in Russian].

⁵² Ibidem, Ark. 232.

⁵³ Ibidem, Ark. 229.

⁵⁴ DACHO, Fond N 2588, Op. 1, Spr. 4, Ark. 21 [in Russian].

раді, а студенти переселені у частково відремонтований «Брістоль». В інституті не було загального віварію. Піддослідні тварини розміщувалися у тимчасово обладнаних приміщеннях, підвалах, на горищах і безпосередньо на кафедрах. При інституті існувала майстерня з ремонту дослідної апаратури і наочних матеріалів, але не було гаража і господарського двору⁵⁵.

Сам директор з приводу відзначення п'ятиріччя ЧДМІ вважав за досягнення те, що за цей період вдалося підготувати 4 випуски, таким чином, для країни було підготовлено 686 лікарів. 453 молодих спеціалісти були направлені на роботу в західні області України. Лише в Чернівецьку область направлено 193 випускники. У галузі науки Дмитро Сергійович відзначав плідну діяльність таких кафедр: мікробіології (проф. Калина), очних хвороб (проф. Радзіховський), нервових хвороб (проф. Савенко), шкірно-венеричних (проф. Гржебін), госпітальної хірургії (проф. Мангейм) та ін. У 1950 році 22 асистенти завершували свої кандидатські дисертації. 13 кращих випускників були залишені при медінституті аспірантами та ординаторами. У 1950 році у ЧДМІ налічувалось 1205 студентів. Одним із недоліків організації набору студентів, на думку Д.С. Ловлі, була недостатня кількість молоді з числа місцевого населення. У 1949-1950 н.р. в інститут було прийнято лише 42 буковинці, перед колективом ставили завдання збільшити їхню кількість⁵⁶.

У спогадах Іона Дегена, студента Д. Ловлі і М. Зотіна, перед нами постає не тільки директор інституту, але й яскрава особистість, розкриваються його людські якості – так тоді його сприймали студенти і викладачі. По-перше, в Чернівецькому медінституті переповідали історію харківського арешту Дмитра Сергійовича, «людини величезної порядності», і той неймовірний для часів «великого терору» вчинок колективу, який з ініціативи Михайла Михайловича Зотіна став на захист свого керівника. По-друге, І. Деген, зі слів свого товариша, описує сім'ю Ловлі в зимовий період: «Вся його сім'я, хто в пальті, хто в шубах сиділи за столом і вечеряли. Картопля в мундирах. Хліба – ні крихти. Навіть в шинелі, навіть з морозу я відчув, як холодно в квартирі». Незважаючи на такі умови, директор відмовився взяти вантажівку вугілля для своєї сім'ї, яку йому запропонував відповідальний за господарську частину.

В іншому епізоді показано ставлення Дмитра Сергійовича до професії лікаря. Деген після проведеної практики в онкологічній клініці написав заяву на звільнення, мотивуючи це тим, що не може спостерігати за стражданнями безнадійних хворих. Директор, посилавшись на свій досвід, сказав: «Основа справжньої медицини – це співчуття. Якщо ти бачив стільки смертей, каліцтва [на фронті] та не зачерствів і не можеш витерпіти страждань онкохворих, значить, з тебе буде лікар. Йди! Цей нерозумний папірець я поверну тобі, коли ти станеш професором».

Узагальнюючи спогади про Д. Ловлю і М. Зотіна, І. Деген, констатує зовнішню суворість обох і пояснює її природу. «Як собака, який відчуває справжнього друга, як малеча, безпомилково відчуваючи співчутливого лікаря, – передає відчуття студентів професор Деген, – ми всім еством сприймали приховану доброту і граничну

чесність цих двох інтелігентів, які розуміли свою невідповідність системі, яку вони породили і підтримували». У кінці оповіді колишній студент підсумовує, що вони обидва викладали їм дисципліну, без якої не може бути лікаря, – це шляхетність⁵⁷.

Мабуть, цим можна пояснити факт багатолітньої процесії на похованні Д.С. Ловлі. Він пішов із життя 30 квітня 1955 року після тяжкої хвороби. В останню путь його проводжало все місто. Студенти-медики несли його на руках до Центрального цвинтаря Чернівців.

Висновки. Дмитро Сергійович Ловля, один із провідних організаторів медінститутів в УРСР, пройшов нелегкий життєвий шлях. При призначенні на посаду директора Чернівецького медичного інституту він мав чималий досвід роботи, здобувши у попередні роки практику керівництва великими колективами. За п'ять років діяльності на цій посаді показав себе людиною системною, цілеспрямованою, трудолюбивою, відданою обраній справі. За час його керівництва фактично була організована наукова робота ЧДМІ, кількість кафедр доведено до 33, суттєво покращена якість наукових кадрів, професорсько-викладацький склад інституту став відповідати рівню кращих вишів України. Було вирішено питання студентських гуртожитків. Його менеджерські здібності дозволили сформувати колектив висококваліфікованих викладачів і науковців, налагодити стабільну роботу кафедр, справитися з нагальними господарськими проблемами. Завдячуючи злагодженій роботі всього колективу, зросла кількість абітурієнтів, на підготовчих курсах зростав їхній загальноосвітній рівень. Ефективно запрацювали студентські наукові гуртки. Бібліотека інституту стала справжньою базою підготовки студентів до занять, а також допомогою професорсько-викладацькому складу в науковій роботі. Науковці мали змогу знайомитися з іноземними перекладами фахових матеріалів. Приділялася увага спортивній роботі зі студентами, колективам художньої самодіяльності. Період директорства Д.С. Ловлі – це час завершення процесу заснування інституту і переходу до стабільної роботи з підготовки фахівців лікувальної справи, таких необхідних у важку повоєнну добу.

Boychuk Taras, Moysey Antoni, Dmitriy Sergeevich Lovlya is one of the founders of the Chernivtsi State Medical Institute. The article is devoted to the biography and work of Dmitry Sergeevich Lovlya, director of the Kharkov Medical Institute (1929-1937), head of the Chernivtsi Medical Institute (1945-1951), epidemiologist, candidate of medical sciences, associate professor. Despite a significant amount of printed sources about him, the time in Chernivtsi is poorly studied. Particular attention is paid to the period of work as director of the Chernivtsi Medical Institute, which hold him in a number of figures who played a significant role in the foundation and development of the named educational institution. In honor to the 75th anniversary of BSMU, we consider it expedient to remind students and the young generation of teachers and scientists of our institution about the activities of predecessors, to cultivate a sense of community of all generations who have studied and graduated our university. This work continues a series of articles on the history of BSMU. This is the relevance of the study. **The novelty** of the article lies in the fact that for the first time the period of work of D. Lovlya in Chernivtsi is disclosed in detail on the basis of archival materials. **Method of work:** the historical method helped to accumulate primary data

⁵⁵ ДАСНО, Фонд N P-938, Оп. 5, Spr. 513, Ark. 3 [in Russian].

⁵⁶ Lovlia D.S. "Piati rokov", Radiantsika Bucovina, 1949, 02 oktiabria [in Ukrainian].

⁵⁷ Deghen Ion, Portreti ucitelei: ..., op. cit. [in Russian].

obtained from archival, bibliographic sources, memoirs, to explore the logic of the behavior of the person being studied throughout the course of life. At the stage of creating the actual base, an empirical method of research was used. To solve specific tasks in the article, general scientific methods of comparison, analysis and synthesis were used. **Findings.** During the five years of D. Lovlya's work as director of the ChSMI, he showed himself to be a systematic, purposeful, hardworking, dedicated person. His managerial activities allowed him to form a team of highly qualified teachers and scientists, to establish a stable work of the departments, to cope with urgent economic problems. The period of D.Lovlai's directorship is the time to complete the process of founding an institute and moving to a stable job of training medical specialists, which are urgently needed in a difficult post-war period.

Key words: Bukovinian State Medical University, D.S. Catch, director of the Chernivtsi Medical Institute, director of the Kharkiv Medical Institute.

Бойчук Тарас – доктор медичних наук, професор, ректор ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет", академік АН ВШ України. Автор понад 280 наукових праць, у тому числі 8-ми монографій. Коло наукових інтересів: хронобіологія, хронотоксикологія. Головний редактор українсько-румунського наукового журналу "Актуальні питання суспільних наук та історії медицини".

Boychuk Taras – Doctor of medical sciences, Professor, Rector of the Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Academician of the Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine. The author of more than 280 scientific works, including 8 monographs. Scientific interests are such as: chronobiology, chronotoxicology. He is an editor-in-chief of the Ukrainian-Romanian scientific journal "Current issues of social sciences and history of medicine".

Мойсей Антоній – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук та українознавства ВДНЗ України "Буковинський державний медичний університет", заст. гол. редактора українсько-румунського наукового журналу "Актуальні питання суспільних наук та історії медицини". Коло наукових інтересів: Історія України та української культури, традиційна культура населення Буковини, взаємовпливи в сфері традиційної культури українського та східнороманського населення Буковини, процеси етнокультурної ідентичності у прикордонних регіонах. Автор понад 210 наукових праць, у т. ч. 5-х монографій.

Moysey Antoniy – Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Sciences and Ukrainian Studies of the Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University», vice-editor of the Ukrainian-Romanian scientific journal "Current issues of social sciences and history of medicine". Scientific interests are such as: history of Ukraine and Ukrainian culture, traditional culture of the population of Bukovina, mutual influence in the sphere of traditional culture of the Ukrainian and East-Roman population of Bukovina, processes of ethnocultural identity in the border regions. The author of more than 210 scientific works, including 5 monographs.

Received: 20.11.2018

Advance Access Published: December, 2018

© Т. Boychuk, А. Moysey, 2018